

การเพาะเห็ดฟางกองเตี้ย

โดย

ฐานเรียนรู้การผลิตเห็ดเศรษฐกิจ

สาขาพืชผัก คณะผลิตกรรมการเกษตร

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เห็ดฟางเป็นเห็ดชนิดแรกที่เพาะได้ในประเทศไทยและเป็นเห็ดที่เพาะมากที่สุดในการบริโภคเศรษฐกิจทุกชนิด ส่วนใหญ่ใช้บริโภคภายในประเทศ และส่งออกบ้างเล็กน้อยในรูปแบบเห็ดแห้งและเห็ดบรรจุกระป๋อง เห็ดฟางยังสามารถเพาะได้ทุกฤดูและทุกภาคของประเทศไทย วัสดุเพาะเห็ดฟางมีความหลากหลาย เช่น ฟางข้าว ตอซัง ชี้ฝ้าย ไล้หนู่น ผักตบชวา หลายปาล์มน้ำมัน ชานอ้อย เปลือกถั่วเขียว กากมัน ลำปะหลัง ตลอดจนจุนกก่อนเชื้อเห็ดเก่าที่เพาะในถุงพลาสติก เช่น ก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้า เห็ดลม เห็ดหอม เห็ดโคนญี่ปุ่น ด้วยวัสดุเพาะที่มีความหลากหลาย ผู้เพาะเห็ดสามารถประยุกต์ใช้สิ่งที่เหลือใช้ทางการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ในแต่ละภาคของประเทศไทยมีวัสดุเพาะที่แตกต่างกัน จึงเป็นการลดต้นทุนได้เป็นอย่างดี

การเพาะเห็ดทำได้หลายวิธีที่นิยมเพาะมี 2 รูปแบบคือ

1. การเพาะเห็ดฟางกลางแจ้ง เช่น การเพาะแบบกองเตี้ย โดยมีแบบพิมพ์หรือไม่มีแบบพิมพ์ก็ได้
2. การเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนหรือการเพาะเห็ดฟางแบบอุตสาหกรรม

การเพาะเห็ดฟางแบบกองเตี้ย

การเพาะเห็ดฟางแบบกองเตี้ยเป็นวิธีที่ง่ายและได้รับความนิยมกันมาก เนื่องจากเป็นวิธีที่ประหยัดวัสดุเพาะเห็ด ใช้ระยะเวลาเพาะสั้น จึงสามารถเพาะได้ทุกฤดูกาล ปกติแล้วเกษตรกรจะเพาะในฤดูหลังนา เพราะมีฟางข้าว และตอซัง เป็นวัสดุเพาะเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าวัสดุที่เหลือใช้มาให้เกิดประโยชน์เป็นการเพิ่มแหล่งอาหารและเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่งด้วย

วัสดุอุปกรณ์

1. เชื้อเห็ดฟาง
2. วัสดุเพาะ ได้แก่ ฟางข้าว ตอซัง กากมันลำปะหลัง ผักตบชวา ชานอ้อย หลายปาล์มน้ำมัน เปลือกถั่วเขียว ซึ่งเลือกจากการเพาะเห็ดถุงพลาสติก
3. อาหารเสริมเห็ดฟาง ได้แก่ ชี้ฝ้าย ไล้หนู่น ต้นกล้วยสับตากแห้ง รำข้าว ละอองข้าว หรืออาหารเสริมสำเร็จที่มีขายโดยทั่วไป
4. ปุ๋ยคอก เช่น มูลหมู มูลไก่ มูลวัว มูลควาย เป็นอาหารเสริมเห็ดได้ โดยใช้ปุ๋ยคอกที่แห้งและมีอายุข้ามปีผสมกับดินขุยไผ่ซึ่งมีอินทรีย์วัตถุสูง ในปริมาณของปุ๋ยคอกกับดินในอัตราส่วน 1:10 ส่วน
5. ผ้าพลาสติกใส
6. แบบพิมพ์เห็ดฟาง มีลักษณะสี่เหลี่ยมคางหมูมีความกว้างด้านบน 30 เซนติเมตร มีความกว้างด้านล่าง 40 เซนติเมตร ความสูง 40 เซนติเมตร และมีความยาว 120 เซนติเมตร
7. มีดและบัวรดน้ำ

วัสดุและอุปกรณ์เพาะเห็ดฟางกองเตี้ย

ภาพ แบบพิมพ์เพาะเห็ดฟาง

ภาพ พลาสติกใส

ภาพ อาหารเสริมปุ๋ยคอกต่อดินร่วนอัตรา 1:10

ภาพ อาหารเสริมสำเร็จรูป

ภาพ อาหารเสริมต้นกล้วยสับแห้ง

ภาพ รำละเอียด

ภาพ หัวเชื้อเห็ดฟาง

ขั้นตอนการเพาะ

1. นำฟางข้าวหรือตอซังแช่น้ำให้อิ่มตัวประมาณ 1 คืนหรือตอซังจะแช่นาน 4-6 ชั่วโมง
2. ปรับพื้นที่ดินให้เรียบถ้ามีการไถพรวนได้ก็จะดีที่สุดและรดน้ำให้ชุ่ม
3. วางแบบพิมพ์ลงบนพื้นดินในลักษณะตามตะวันทิศตะวันออก - ทิศตะวันตก
4. นำฟางหรือตอซังขึ้นจากน้ำและนำมาใส่ลงในแบบพิมพ์ให้หนา 10-15 เซนติเมตร ใช้มือกดให้แน่นโดยรองใบตองเหยียบบนฟาง ใส่อาหารเสริมลงไปโดยรอบข้าง ๆ ทั้งสี่ด้าน
5. โรยหัวเชื้อเห็ดฟางลงบนอาหารเสริม รอบทั้งสี่ด้านเช่นเดียวกัน ห่างจากขอบกองประมาณ 1 ฝ่ามือ โดยหัวเชื้อเห็ดที่ใช้ควรขยี้ให้แตกร่วนออกจากกันและแบ่งหัวเชื้อออกเป็น 4 ส่วนเพื่อใช้โรยในแต่ละชั้น เมื่อโรยหัวเชื้อส่วนแรกไปแล้วก็จะเสร็จในชั้นที่ 1
6. ในชั้นต่อไปก็นำฟางข้าวหรือตอซังมาใส่ให้หนา 10-15 เซนติเมตร และใส่อาหารเสริม โรยหัวเชื้อเห็ดจนเสร็จเป็นชั้น ๆ ในฤดูร้อนจะทำ 4 ชั้น ในฤดูหนาวทำ 5 ชั้น กองฟางจะมีความสูงประมาณ 40-50 เซนติเมตร
7. เมื่อเสร็จชั้นสุดท้ายแล้วใช้ฟางข้าวหรือตอซังมาใส่หนาประมาณ 5 เซนติเมตร ใช้มือกดให้แน่น รดด้วยน้ำสะอาดและถอดแบบพิมพ์ออก เพื่อเพาะเห็ดกองต่อไปให้มีความห่างระหว่างกอง 15 เซนติเมตร (ถ้ากองฟางชิดกันมากจะทำให้เก็บผลผลิตยาก แต่ถ้ากองฟางห่างกันเกินไปจะทำให้เปลืองพื้นที่และพลาสติกที่ใช้คลุมอาจทำให้ภายในกองฟางไม่ร้อนพอทำให้เห็ดออกดอกช้าลง)
8. คลุมทับกองฟางด้วยผ้าพลาสติกใส โดยใช้พลาสติก 2 ผืน คลุมทับเหลื่อมกันไว้ตรงกลางกอง หาไม้หรือก้อนดินทับชายพลาสติกไว้โดยรอบกอง จากนั้นใช้แฉกฟางหรือหญ้าคาคลุมทับกองฟางอีกครั้งหนึ่งเพื่อพรางแสง กองฟาง 10 กอง เรียกว่า 1 แปลง

หมายเหตุ ในฤดูร้อนจะใช้เวลาในการเพาะ 8-10 วัน ในฤดูหนาวจะใช้เวลาในการเพาะ 15-20 วัน

ภาพขั้นตอนการเพาะเห็ดฟางกองเตี้ย

ภาพ แห่ฟางในน้ำสะอาด

ภาพ แห่ฟางทิ้งไว้ 1 คืน

ภาพ แบบพิมพ์

ภาพ เตรียมพื้นที่และตั้งแบบพิมพ์

ภาพ แบ่งหัวเชื้อเห็ดออกเป็น 4 ส่วน

ภาพ ใส่ฟางที่แช่ลงในแบบพิมพ์

ภาพ ใส่อาหารเสริมและโรยเชื้อเห็ด

ภาพ กองเพาะเห็ดที่ทำเสร็จแล้ว

ภาพ คลุมกองฟางด้วยพลาสติกใส

ภาพ พรางแสงด้วยแผงฟาง

ภาพ กองเห็ดฟางที่ทำเสร็จทุกขั้นตอน

การดูแลรักษา

ในฤดูร้อนกองเห็ดฟางได้รับแสงจัดจะสะสมความร้อนภายในกอง ควรมีการระบายอากาศให้ถ่ายเทในวันที่ 6 ของการเพาะโดยการเปิดชายพลาสติกโดยรอบในช่วงเย็นประมาณ 5 นาที จะทำให้อุณหภูมิภายในกองฟางลดลง และเป็นการกระตุ้นให้เส้นใยเห็ดฟางรวมตัวเปิดดอกเห็ดเร็วขึ้น ในระยะแรกอุณหภูมิภายในกองฟาง ควรมีอุณหภูมิที่ 32-38 องศาเซลเซียส เมื่อมีการระบายอากาศจะทำให้อุณหภูมิภายในกองลดลง 3-5 องศาเซลเซียส ในวันที่ 8 เส้นใยก็จะรวมตัวกันเป็นดอกเห็ดสามารถเก็บผลผลิตได้ในวันที่ 10 เป็นต้นไป ส่วนในฤดูหนาวมีอุณหภูมิต่ำจะไม่มีการเปิดกองระบายอากาศจะใช้เวลาในการเพาะนานประมาณ 15-20 วัน

ระยะการเจริญเติบโต

การเจริญเติบโตของเห็ดฟาง จะมีอยู่ด้วยกัน 6 ระยะดังนี้

1. ระยะหัวเข็มหมุด
2. ระยะกระดุมเล็ก
3. ระยะกระดุมใหญ่
4. ระยะรูปไข่
5. ระยะยี่ดียว
6. ระยะดอกบานหรือระยะแก่

การเก็บเกี่ยวผลผลิต

ดอกเห็ดฟางที่เหมาะสมในการเก็บเกี่ยวควรอยู่ในระยะดอกตูมรูปไข่ จะได้ราคาดี วิธีการเก็บจะใช้มือจับดอกเห็ดกดลงเล็กน้อย และหมุนจนดอกเห็ดหลุดออกจากวัสดุเพาะและไม่ควรให้กระเทือนถึงดอกเล็ก ๆ ในกองเพาะจะทำให้ดอกเห็ดฝ่อได้ ช่วงเวลาในการเก็บเกี่ยวถ้ามีการเพาะหลายแปลงจะเก็บในช่วงกลางคืนและช่วงเย็น เมื่อเก็บดอกเห็ดมาแล้ว จะทำการตัดแต่งทำความสะอาดโคนเห็ดเพื่อกำจัดสิ่งสกปรกออก และส่งตลาดต่อไป เห็ดฟาง 1 กอง จะได้ผลผลิตประมาณ 1.5-2 กิโลกรัม

ภาพแสดงการออกดอกของเห็ดฟางกองเดี่ยว

ภาพผลผลิตเห็ดฟาง

ข้อแนะนำการเพาะเห็ดฟาง

1. การเพาะเห็ดฟางโดยใช้ฟางข้าวเป็นวัสดุเพาะฟางที่นำมาใช้เพาะเห็ดต้องแห้งสนิทมาก่อน ไม่มีเชื้อราปนเปื้อน
2. การแช่ฟางควรแช่ให้น้ำมากที่สุด เพื่อให้เส้นใยเห็ดฟางเจริญได้ดี
3. เลือกเชื้อเห็ดฟางที่ไม่มีจุลินทรีย์อื่นปลอมปน เช่น ราเขียว ราดำ ราขาว และไม่มี การรวมตัวของเส้นใย เป็นดอกเห็ดถ้ามีดอกเห็ดเล็ก ๆ เกิดขึ้นจะเจริญไม่ดีในแปลงเพาะและให้ผลผลิต ต่ำ
4. พื้นที่เพาะเห็ดฟางควรอยู่กลางแจ้ง พื้นดินควรมีความชื้นหมาด ถ้าปรับปรุงดิน ด้วยปุ๋ยคอกก็จะเพิ่มผลผลิตได้
5. การวางแผนกองเพาะเห็ดควรวางในทิศทางตะวันออก – ตะวันตก เพราะจะทำให้ รับแสงแดดตลอดทั้งแปลง
6. น้ำที่ใช้แช่วัสดุเพาะควรเป็นน้ำสะอาดทางการเกษตร ห้ามใช้น้ำประปาที่มีสาร คลอรีนเด็ดขาดเพราะจะทำให้เส้นใยเห็ดไม่เจริญในกองฟาง
7. เห็ดฟางเป็นเห็ดฟางที่เพาะง่ายไม่ต้องมีการนั่งเฝ้าเชื้อที่วัสดุเพาะ มีอายุในการเพาะ สั้น ในช่วงฤดูร้อนใช้เวลา 8-10 วัน ช่วงฤดูหนาวใช้เวลา 15-20 วัน
8. เนื่องจากเห็ดฟางมีอายุในการเพาะที่สั้น จึงใช้วัสดุเพาะปริมาณมาก ผู้เพาะจึง ควรสะสมวัสดุเพาะไว้ให้มาก เช่น ฟางข้าว ควรเก็บสะสมในฤดูหลังนา เพื่อการเพาะที่ต่อเนื่องถึงจะมี รายได้อย่างต่อเนื่อง
9. ราคาของผลผลิตจะสูงขึ้นในช่วงเดือนเมษายน เป็นต้นไป จนถึงเดือนพฤศจิกายน จะได้ผลผลิตที่ลดลงเนื่องจากอากาศร้อนและมีปริมาณน้ำมากในฤดูฝน
10. การให้น้ำเห็ดฟาง จะให้น้ำบนกองฟางที่เพาะเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ดังนั้นก่อนการ คลุมกองฟางจะรดน้ำบนกองฟางให้ชื้นที่สุดและคลุมกองฟางด้วยผ้าพลาสติกใส
11. การคลุมกองฟางต้องไม่ให้ชายพลาสติกคลุมติดชิดกองฟางโดยเด็ดขาด เพราะจะว่ จะมีหยดน้ำตกลงบนขอบข้างกองฟางมากเกินไปทำให้เส้นใยเห็ดยวบตัวไม่รวมตัวเป็นดอกเห็ด
12. ถ้าต้องการให้เกิดดอกเห็ดทั่วทั้งกอง ให้ใช้ไม้ไผ่ปักกรอบเพื่อไม่ให้พลาสติกคลุมชิด กองฟาง
13. วัสดุเพาะเห็ดที่เป็นตอซังหรือฟางข้าวสามารถนำไปสับและหมักใช้เพาะเห็ดนางรม ได้เป็นอย่างดี